

НАЦІОНАЛЬНИЙ ФОРУМ
«ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ:
ЗАКОНОДАВСТВО, ЕКОНОМІКА, ТЕХНОЛОГІЇ»

**Проблеми та перспективи
формування Стратегії поводження
з небезпечними відходами в Україні**

Матеріали Національного форуму
22–23 листопада 2016 року

УДК 502:628
ББК 30.69

Проблеми та перспективи формування Стратегії поводження з небезпечними відходами в Україні: збірка матеріалів Національного форуму «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології» (Київ, 22–23 листопада 2016 р.). – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2016. – 108 с.

ISBN 978-617-7130-05-4

У збірці вміщено матеріали Національного форуму «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології». Ключова тема – Проблеми та перспективи формування Стратегії поводження з небезпечними відходами в Україні.

Організаторами Форуму є Всеукраїнська екологічна ліга, Екологічна рециклінгова асоціація України, «Si Group Consort. Ltd.».

Доповіді учасників висвітлюють весь спектр питань, пов'язаних з проблемами та перспективами формування Стратегії поводження з небезпечними відходами в Україні: поводження з не-придатними пестицидами, регулювання та формування програм управління медичними, ртуть-вмісними та радіоактивними відходами, впровадження екологічно дружніх технологій утилізації небезпечних відходів, імплементація в Україні європейських підходів до управління відходами електричного та електронного обладнання, засади екологічно безпечного поводження з рідкими небезпечними відходами.

Значна частина матеріалів присвячена участі органів державної влади, місцевого самоврядування, науковців, представників бізнесу та громадськості у розв'язанні проблем поводження з небезпечними відходами. Особливо актуальними є доповіді, в яких представлено напрацювання українських вчених та винахідників щодо безпечних для довкілля технологій утилізації відходів.

Матеріали збірки будуть корисними для науковців, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, бізнесу, громадськості, студентів вищих навчальних закладів.

Доповіді надруковано в авторській редакції.

УДК 502:628
ББК 30.69

ISBN 978-617-7130-05-4

Правове регулювання та формування стратегії управління медичними відходами

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ МЕДИЧНИМИ ВІДХОДАМИ

Гуцук І. В., кандидат медичних наук, доцент, керівник НДЦ «Екологія людини та охорона громадського здоров'я» Національного університету «Острозька академія», експерт за напрямом громадське здоров'я, профілактична медицина, гігієна та професійна патологія (м. Рівне)

Гуцук В. І., завідувач санітарно-гігієнічної лабораторії Державної установи «Рівненський обласний лабораторний центр» МОЗ України

ЦЯ СТАТТЯ має на меті акцентувати увагу на поводженні з так званою групою специфічних відходів: відходи лікувально-профілактичних закладів (ЛПЗ) які сьогодні асоціюють з поняттям «медичних» відходів.

У міжнародній практиці поводження з відходами медичні відходи лікарень, поліклінік та клінік виділено в окрему групу і за Базельською конвенцією (1998 р.) їх визначають як небезпечні.

Необхідно зазначити, що сьогодні в Україні склалася надзвичайно серйозна ситуація щодо поводження з медичними відходами, яка характеризується стійким зростанням обсягів їх утворення, зміною морфологічного складу та відсутністю необхідного нормативного забезпечення з цих питань на всіх рівнях управління. Щороку в нашій державі утворюється 380–400 тис. т медичних відходів, з них 100–120 тис. т – небезпечні.

Одним з основних методів знешкодження небезпечних медичних відходів у нашій країні є їх спалювання, що призводить до забруднення довкілля та негативно впливає на здоров'я людей. Нерідко на полігони для твердих побутових відходів або сміттєзвалища вивозять епідеміологічно та екологічно небезпечні відходи лі-

кувальних закладів, рівень інфікованості яких особливо небезпечними мікроорганізмами на кілька порядків перевищує побутові відходи. Зволікання з розв'язанням проблеми правильного та раціонального поводження з медичними відходами буде тільки поглиблювати і без того критичну ситуацію з рівнем інфекційної захворюваності, що склалася в країні.

Крім інфікованих, в ЛПЗ утворюються потоки відходів, які є не менш небезпечними для здоров'я людей та довкілля за своїм хімічним складом та властивостями. До таких належать елементи живлення, предмети, що містять ртуть, прилади та обладнання, що містять важкі метали, дезінфекційні, лікарські та діагностичні засоби, в т. ч. генотоксичні відходи (цитостатичні та ізотопні препарати), що є високотоксичними речовинами та здатні спричинювати канцерогенні, тератогенні й мутагенні ефекти в живих організмах. До небезпечних слід віднести також відходи хімічних лабораторій медичних закладів та науково-дослідних інститутів, що можуть мати високий вміст сполук важких металів.

Особливих відходів до поводження потребують патолого-анатомічні відходи, в першу чергу, з етичних міркувань.

Міністерство охорони здоров'я України наказом № 325 від 08.06.2015 р. затвердило «Державні санітарно-протиепідемічні правила і норми щодо поводження з медичними відходами» (далі – Правила), які 07.08.2015 р. були зареєстровані в Міністерстві юстиції України за № 959/27404 [1].

Нагальність та актуальність запропонованих Правил не викликає сумніву. Документ вперше цілісно представляє організацію системи поводження з медичними відходами в ЛПЗ, вимоги до її реалізації на кожному етапі з урахуванням класу небезпечності відходів.

Аналогічних нормативних документів в Україні до цього часу не було. Заради об'єктивності слід зазначити, що деякими галузевими документами МОЗ передбачалося поводження з певними видами відходів ЛПЗ:

– наказ Міністерства охорони здоров'я СРСР № 720 від 31.07.78 р. «Об улучшении медицинской помощи больным с гнойными хирургическими заболеваниями и усиление мероприятий по борьбе с внутрибольничной инфекцией» (скасовано);

– «Санитарные правила устройства, оборудования и эксплуатации больниц, родильных домов и других лечебных стационаров» від 29.06.90 р. (СанПіН 5179-90);

– наказ МОЗ України від 22.10.93 р. № 223 «Про збір, знезараження та здачу використаних медичних виробів одноразового застосування із пластичних мас»;

– наказ МОЗ України від 08.07.2004 № 349 «Про проведення утилізації та знищення неякісних лікарських засобів».

На цей час «Державними санітарними нормами та правилами утримання територій населених місць» [2], затвердженими наказом МОЗ України від 17.03.2011 р. № 145, регламентовано вимоги до прибирання території лікувально-профілактичних закладів. У них зазначено, що поводження з небезпечними відходами у складі побутових відходів шкірно-венерологічних, інфекційних, онкологічних, хірургічних та інших відділень лікувально-профілактичних закладів має здійснюватися відповідно до вимог законодавства про відходи і санітарного законодавства та потребує спеціальних методів і засобів поводження з ними, а захоронення та знешкодження їх необхідно здійснювати на спеціально відведених місцях чи об'єктах.

Для проведення дезінфекційних робіт у лікувально-профілактичних закладах потрібно застосовувати засоби, дозволені до використання Міністерством охорони здоров'я України.

Відповідно до Правил медичні відходи поділяють на такі категорії:

- А – епідемічно безпечні;
- В – епідемічно небезпечні;
- С – токсикологічно небезпечні;
- D – радіологічно небезпечні.

Незалежно від категорії медичних відходів, система поводження з ними складається з таких етапів:

- 1) збирання та сортування;
- 2) маркування;
- 3) знезараження (дезінфекція);
- 4) транспортування й перенесення відходів у корпусні/міжкорпусні (накопичувальні) контейнери в межах закладу, де вони утворюються;
- 5) утилізація (тих, що можуть підлягати утилізації);
- 6) захоронення (лише для відходів категорії А).

Якщо взяти до уваги, що нормативно-правова база щодо поводження з промисловими та побутовими відходами в нашій державі тією чи іншою мірою сформована, то у сфері поводження з відходами лікувально-профілактичних закладів, навіть з прийняттям зазначених Правил, на жаль, більше запитань, ніж відповідей.

По-перше, сьогодні відходи поділяють на 2 основні групи промислові (виробничі) та побутові, а відходи ЛПЗ (медичні) є специфічними.

По-друге, основним спеціально уповноваженим органом центральної виконавчої влади, на який покладено функції з вирішення питань та координації діяльності у поводженні з відходами, в т. ч. облік, ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів; моніторинг місць утворення, зберігання та видалення відходів, видача дозволів, ліцензій та багато чого іншого є Мінприроди України, і тут знову ж таки постає дилема специфічності відходів ЛПЗ, які в організаційно-методичному забезпеченні перебувають в сфері управління Міністерства охорони здоров'я України.

По-третє, з прийняттям постанови Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 р. № 446 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльнос-

ті з поводження з небезпечними відходами» [3] виникає правова колізія: відповідно до п. 4 «Дія цих Ліцензійних умов поширюється на всіх суб'єктів господарювання незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, які у повному обсязі або частково провадять чи мають намір провадити господарську діяльність з поводження з небезпечними відходами». Виходить, що всі ЛПЗ мають отримати відповідну ліцензію? Починаючи з села, небезпечні медичні відходи є вже на рівні ФАПів. Дотримати вимог ліцензійних умов не буде змоги в більшості ЛПЗ.

По-четверте, не повною мірою сформовано нормативну базу щодо поводження з відходами лікувально-профілактичних закладів.

Нині необхідно затвердити стратегічні підходи до політики поводження з медичними відходами, надати керівникам ЛПЗ відповідний інструментарій, в т. ч. розробити та затвердити методичні рекомендації, в яких буде цілісно представлено чітку організацію системи поводження з медичними відходами в ЛПЗ, порядок та вимоги до її реалізації на кожному етапі з урахуванням класу небезпечності відходів.

Варто зазначити, що одним з найважливіших напрацювань проекту таких інструкційно-методичних рекомендацій є класифікація потоків відходів ЛПЗ, яка адаптована з міжнародною. Саме чітке визначення кожного класу відходів дасть змогу здійснити ефективне первинне сортування безпосередньо в місцях їх утворення і тим самим зменшити кількість небезпечних відходів, які потребують спеціальних методів знешкодження.

Безумовно, під час реалізації вимог, які будуть закладені в таких документах, зокрема забезпеченість медичних закладів одноразовими пакетами, контейнерами, ви-

ділення та облаштування спеціальних приміщень для тимчасового зберігання особливо небезпечних відходів, вивезення відходів спеціалізованим транспортом на підприємства для знешкодження чи утилізації, будуть виникати як організаційні, так фінансові складнощі. Проте, для запобігання виникненню тяжких інфекційних захворювань, збереження здоров'я людей і чистоти довкілля необхідно робити впевнені кроки в напрямі впровадження позитивного міжнародного досвіду в систему поводження з цією специфічною групою відходів у нашій країні.

Висновки

З огляду на актуальність і необхідність практичного вирішення нагальних питань поводження з медичними відходами, особливо зараз, в період реформування медичної галузі та обговорення Концепції нової системи охорони здоров'я, Національної стратегії реформування ОЗ та Концепції розвитку системи громадського здоров'я в Україні вважаємо за доцільне якнайшвидше затвердити та впровадити методично-інструкційні документи та рекомендації в системі МОЗ. Для цього необхідно ініціювати створення робочої групи з фахівців для проведення спільного засідання комітетів Верховної Ради України з охорони здоров'я та екологічної політики.

Література:

1. Наказ МОЗ № 325 від 08.06.2015 р. «Про затвердження Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами».
2. Наказ МОЗ № 145 від 17.03.2011 р. «Про затвердження Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць».
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 р. № 446 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами».